

LIETUVOS TSR MOKSLŲ AKADEMIJA
ISTORIJOS INSTITUTAS
LIETUVOS TSR ISTORIJOS PROBLEMINĖ MOKSLINĖ TARYBA

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1982 METAI

VILNIUS „MOKSLAS“ 1983

INSTITUTE OF HISTORY
OF THE ACADEMY OF SCIENCES OF THE LITHUANIAN SSR
THE SCIENTIFIC PROBLEM BOARD
OF THE HISTORY OF THE LITHUANIAN SSR

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1982

VILNIUS

1983

INSTITUT FÜR GESCHICHTE
DER AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN DER LITAUISCHEN SSR
PROBLEMISCHER-WISSENSCHAFTLICHER RAT
FÜR GESCHICHTSFORSCHUNG DER LITAUISCHEN SSR

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1982

VILNIUS

1983

АКАДЕМИЯ НАУК ЛИТОВСКОЙ ССР
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ
НАУЧНЫЙ СОВЕТ ПО ПРОБЛЕМАМ ИСТОРИИ
ЛИТОВСКОЙ ССР

ЕЖЕГОДНИК
ИСТОРИИ
ЛИТВЫ

ГОД 1982

ВИЛЬНИУС «МОКСЛАС» 1983

Redakcinė kolegija:

Bronius VAITKEVIČIUS (*vyr. redaktorius*), Alfonsas EIDINTAS, Mečislovas JUČAS, Vytautas MERKYS, Vacys MILIUS, Leonas MULEVIČIUS, Rita STRAZDŪNAITĖ (*sekretorė*), Tamara TARŠILOVA, Adolfas TAUTAVIČIUS, Irena VALIKONYTĖ, Regina ŽEPKAITĖ (*vyr. redaktorius pavaduotoja*)

LIETUVOS ĮSTOJIMO Į TARYBŲ SOCIALISTINIŲ RESPUBLIKŲ SAJUNGĄ ISTORINĖ REIKŠMĖ

KONSTANTINAS SURBLYS

1940 metų vasarą, likvidavus buržuazijos viešpatavimą, Lietuvoje buvo atkurta Tarybų valdžia. Respublikos darbo žmonės pasuko socializmo keliu. Išreišdamas tautos valią, naujai išrinktas Liaudies seimas 1940 m. liepos 21 d. priėmė istorinę deklaraciją dėl Lietuvos įstojimo į TSRS sudėtį.

Liaudies seimo Įgaliotoji delegacija įteikė Lietuvos Liaudies seimo deklaraciją dėl įstojimo į TSRS sudėtį Tarybų Sąjungos Aukščiausiajai Tarybai. 1940 m. rugpjūčio 3 d. J. Paleckis delegacijos vardu supažindino TSRS Aukščiausiosios Tarybos VII ypatingosios sesijos deputatus ir svečius su Lietuvos Liaudies seimo deklaracijos tekstu ir perdavė ją svarstymui. Sesijoje kalbėjo Lietuvos Liaudies seimo delegacijos nariai P. Zibertas, K. Petrauskas, S. Nėris, M. Mickis. Tarybų Sąjungos aukščiausiasis įstatymų leidimo organas vienbalsiai priėmė nutarimą dėl Lietuvos TSR priėmimo į TSRS sudėtį sąjunginės respublikos teisėmis. TSRS Aukščiausiosios Tarybos deputato, Baltarusijos KP CK Pirmojo sekretoriaus P. Ponomarenkos pasiūlymu Lietuvai buvo perduota Tarybų Baltarusijos teritorijos dalis, kurioje daugumą gyventojų sudarė lietuviai. Šiam pasiūlymui pritarė TSRS Aukščiausioji Taryba.

Lietuvos TSR įstojimas į TSRS sudėtį buvo dėsningas reiškinys. Jį nulėmė daug vidinių ir išorinių faktorių, reikšmingi pakitimai lietuvių tautos gyvenime 1940 metų vasarą, respublikos darbo žmonių siekimas įsijungti į broliškų tarybinių tautų sandraugą.

Tarybų valdžios atkūrimas Lietuvoje 1940 metų vasarą, viso visuomeninio ir valstybinio gyvenimo demokratizavimas, masių politinio aktyvumo pakilimas, esminės reformos, pagrindinių gamybos priemonių sutelkimas dirbančiųjų rankose sudarė reikiamas prielaidas socialistinei visuomenei kurti. Ši uždavinį sėkmingai galima buvo spręsti, užkirtus kelią imperialistinių valstybių mėginimams kištis į Lietuvos vidaus reikalus. Tarybų valdžios įvedimas Lietuvoje savaime dar negalėjo ją apsaugoti nuo imperialistinių valstybių pasikėsinimo į jos gyvavimą¹. Socialistinė revoliucija Lietuvoje 1940 metų vasarą įvyko sudėtingomis

¹ Sniečkus A. Lietuvių tautos vieta — tarybinių tautų šeimoje.— Kn.: Revoliucinis judėjimas Lietuvoje. V., 1957, p. 537.

Antrojo pasaulinio karo sąlygomis. Nedidelė Tarybų Lietuvos valstybė dėl jos geografinės padėties, imperialistinių valstybių agresyvios politikos ir siekių negalėjo likti nuošalyje nuo niokojančio pasaulinio karo. Tik įstojimas į TSRS sudėtį galėjo užtikrinti Lietuvos sienų saugumą.

Lietuvos įsijungimą į TSRS sudėtį lėmė istorinė lietuvių tautos patirtis. Didžiojo Spalio idėjų veikiami, Lietuvos darbo žmonės 1918 m. pabaigoje—1919 m. pradžioje atkūrė Lietuvos valstybingumą Tarybų valdžios pagrindu. Tačiau Tarybų valdžią Lietuvoje nuslopino jungtinės užsienio ir vidaus kontrrevoliucinės jėgos. Lietuvos darbo žmonės jau tada suvokė, kad būtina telkti visas tarybinių respublikų jėgas, stiprinti internacionalinę vienybę.

Buržuazijos valdomos Lietuvos vadovai daug kalbėjo apie tuometinės Lietuvos nepriklausomybę, jos suverenumą. Tačiau Lietuvos priklausomybė nuo imperialistinių Vakarų valstybių buvo akivaizdi. Vakarų imperialistai siekė panaudoti Pabaltijo šalis kaip įrankį savo antitarybiniam planams įgyvendinti. A. Sniečkus LKP(b) CK IV plenumo (1944 m.) pažymėjo, jog „iki Tarybų valdžios Lietuvoje įvedimo lietuvių tauta niekada neturėjo savo tikros nepriklausomybės. Toji „nepriklausomybė“, apie kurią plepėjo, norėdami sustiprinti savo prestižą ir apgauti lietuvių tautą, buržuazinės Lietuvos vadeivos, iš tikrųjų buvo ne daugiau, kaip tuščia fikcija [...] Buržuazinės Lietuvos tiek vidaus, tiek užsienio politika visada daugiau buvo nustatoma užsienyje, negu šalies viduje, o mažiausia ji buvo nustatoma pagal lietuvių tautos valią“². Buržuazijos valdymo metais Lietuva prarado Vilnių ir Vilniaus kraštą. Nuo jos buvo atplėšta Klaipėda ir Klaipėdos kraštas. Klasinius išnaudotojiškus interesus Lietuvos buržuazija kėlė aukščiau už nacionalinius interesus. Tikrieji Lietuvos nacionalinės nepriklausomybės gynėjai buvo komunistai. Komunistų partija nuosekliai demaskavo valdančiųjų klasių antiliaudinę politiką ir padėjo darbo žmonėms pamatyti tikrąją buržuazinių partijų veidą, suvokti jų vykdomos politikos esmę. Komunistai, respublikos darbo žmonės siejo Lietuvos ateitį su socializmu, Tarybų šalimi, Lietuvos įsijungimu į broliškų tarybinių tautų šeimą. 1940 m. vasarą, paėmę valdžią į savo rankas, Lietuvos darbo žmonės tikėjo, kad tik įsijungę į TSRS sudėtį jie užtikrins Lietuvos nepriklausomumą nuo kapitalizmo sistemos, tikrą nacionalinę tautos suverenumą.

Kad Lietuva įstojo į TSRS sudėtį, nemažos įtakos turėjo tarybinių respublikų laimėjimai socializmo kūrimo metais. Iš esmės per du dešimtmečius po Spalio socialistinės revoliucijos pergalės atsilikusios tautos padarė neregėtą šuolį iš feodalizmo į socializmą. Kitos tautos, kurios jau buvo pasiekusios kapitalizmo stadiją, vystė gamybinės jėgas keletą kartų spartesniais tempais negu kaimyninių kapitalistinių šalių tautos. Tarybų Sąjungoje buvo sėkmingai sprendžiamas partijos iškeltas uždavinys—likviduoti ekonominę tautų nelygybę. 1918—1940 m. pramonės produkcijos gamyba Baltarusijoje padidėjo 8,1 karto, Kirgizijoje—9,9, Armėnijoje—8,7, Gruzijoje—10 kartų. Tuo tarpu buržuazijos valdomoje

² Lietuvos Komunistų partijos (bolševikų) Centro Komiteto IV plenumas.—V., 1945, p. 15—16.

Latvijoje 1940 m. pramonės produkcijos buvo pagaminta 10% mažiau negu 1913 m., Estijoje pramoninė gamyba 1918—1940 m. padidėjo vos 1,3 karto, o Lietuvoje — 2,6 karto³. Kaimyninė Baltarusija, pasirinkusi socializmo kelią broliškų tarybinių tautų šeimoje, turėjo galimybę plėtoti pramonę tris kartus spartesniais tempais negu buržuazijos valdoma Lietuva. Kapitalistiniai gamybiniai santykiai, monopolistinio kapitalo viešpatavimas, Lietuvos ekonominė priklausomybė nuo imperialistinių šalių, savanaudiška valdančiųjų sluoksnių ekonominė politika — visa tai trukdė plėtoti gamybines jėgas. Lietuvoje daugiau buvo plėtojama lengvoji ir maisto pramonė, susijusi su žemės ūkio produkcijos perdirbimu ir jos eksportu į užsienį. Dauguma Lietuvos įmonių buvo pusiau amatininkiško pobūdžio. Elektrifikavimo atžvilgiu buržuazinio laikotarpio Lietuva užėmė vieną iš paskutiniųjų vietų Europoje. Nedarbas buvo didžiausia darbo žmonių rykštė. Tarybų valdžios atkūrimo išvakarėse Lietuvoje buvo 76 tūkst. visiškų ar dalinių bedarbių, o kaime paslėptinis nedarbas aprėpė daugiau kaip ketvirtį milijono žmonių⁴. Tokia ekonominė krašto būklė sunkia našta slėgė darbo žmonių pečius. Net 80 tūkst. žmonių buržuazijos valdymo metais buvo priversti ieškoti uždarbio kitose šalyse. Neatsitiktinai darbo žmonių akys krypo į Tarybų šalį. Jokios užtvaros negalėjo nuslėpti nuo Lietuvos darbo žmonių tarybinių respublikų laimėjimų žengiant socializmo keliu. Šiuose tarybinių tautų laimėjimuose Lietuvos darbo žmonės matė savo šviesią ateitį, pagrindinį vystymosi kelią.

Svarbus faktorius, skatinęs Lietuvą įstoti į TSRS sudėtį, buvo išmintinga lenininė nacionalinė politika. Lietuvos Komunistų partija buržuazijos valdymo metais naudojo įvairias galimybes supažindinti darbo žmones su esminiais lenininės nacionalinės politikos bruožais. Pagrindiniai lenininės nacionalinės politikos principai — visų nacijų bei tautybių apsisprendimo teisė ir laisvas jų vystymasis, įvairių privilegijų bei apribojimų panaikinimas, nacijų ir tautybių suartėjimas ir glaudus tarpusavio bendradarbiavimas bei parama, internacionalinė įvairių tautų darbo žmonių vienybė — darė didelį poveikį respublikos darbo žmonėms, žadino jų norą įsijungti į broliškų tarybinių tautų bendriją, kurioje praktiškai šie principai buvo realizuoti.

Didelę įtaką lietuvių tautos apsisprendimui turėjo taikinga TSRS užsienio politika, tai, kad ji gynė mažųjų tautų gyvybinius interesus tarptautinėje arenoje nuo imperialistinių valstybių kėslių. Tvirta, antiimperialistinė Tarybų Sąjungos pozicija ne kartą apsaugojo Lietuvą nuo imperialistinių kaimynų pasikėsinimų. Tarybų Rusija pirmoji pripažino Lietuvos respubliką ir kad Vilnius ir Vilniaus kraštas yra neatskiriama Lietuvos teritorijos dalis. 1923 metais tarybinė vyriausybė pritarė Klaipėdos prijungimui prie Lietuvos. 1926 m. sudaryta TSRS—Lietuvos nepuolimo sutartis sustiprino Lietuvos tarptautines pozicijas. 1927 m. Tarybų Sąjunga sutrukdė Lenkijos reakcinių sluoksnių provokaciją, kuria buvo siekiama įvesti Lenkijos kariuomenę į Lietuvą. 1934 m. TSRS pasiūlė Vokietijai pasirašyti protokolą dėl abiejų šalių išipareigojimo susilaikyti

³ Народное хозяйство СССР за 60 лет.— М., 1977, с. 176.

⁴ Сн и е ч к у с А. Броliškų TSRS tautų šeimoje.— V., 1972, p. 9.

nuo bet kurių veiksmų, galinčių padaryti tiesioginę ar netiesioginę žalą besiribojančių su jomis Pabaltijo valstybių nepriklausomybei arba neliečiamybei. Kai Vokietija ryšium su nepavykusi 1934 m. Klaipėdoje Hitleriniu puču ir jo dalyvių teismu 1935 m. beveik visai nutraukė Lietuvos žemės ūkio produktų importą, Tarybų Sąjunga sutiko pirkti kur kas daugiau galvijų iš Lietuvos. 1938 m. tarybinė vyriausybė rekomendavo Lenkijai nesikėsinti į Lietuvos nepriklausomybę. Ji išpėjo, kad priešingu atveju denonsuos Lenkijos—Tarybų Sąjungos nepuolimo paktą ir ginkluoto užpuolimo prieš Lietuvą atveju pasiliks sau veiksmų laisvę. Tarybų Sąjunga savo nuoseklia kova už taiką ir tautų saugumą darė vis didėjančią įtaką Lietuvos darbo žmonėms ir, susidarius reikiamoms sąlygoms, paskatino juos įsijungti į broliškų tarybinių tautų šeimą.

Paėmę valdžią į savo rankas, Tarybų Lietuvos darbo žmonės turėjo įveikti krašto ekonominį atsilikimą, sukurti socializmo materialinę bazę. Tai labai sudėtingas uždavinys. Siuolaikinei ekonomikai sukurti reikia daug lėšų, įvairių sričių specialistų, kvalifikuotų darbininkų. Efektyvi ekonomika remiasi gamybos specializavimu ir kooperavimu, naujausiais mokslo ir technikos laimėjimais, jai reikia įvairių energijos ir žaliavų šaltinių. Tikrai didelės, specializuotos, galinga technika aprūpintos pramonės įmonės gali gerai dirbti, gaminti aukštos kokybės produkciją, duoti pelno. Kaip tik tokių įmonių produkcija gali patenkinti didėjančius visuomenės poreikius, atlaikyti didelių kapitalistinių monopolijų konkurenciją tarptautinėje arenoje. Lietuvai, remiantis vien tik savo vidiniais rezervais, net ir pasirinkus socializmo kelią, nelengva būtų sukurti šiuolaikinę pramonę. Tarybų Lietuvos darbo žmonės sėkmingai galėjo plėtoti krašto pramonę tik glaudžiai bendradarbiaudami su Tarybų Sąjunga. Efektyviausiai bendradarbiauti galima buvo Lietuvai įstojus į broliškų tarybinių tautų šeimą, remiantis lenininiais nacionalinės politikos ir socialistinio šeiminkavimo principais, naudojantis nesavanaudiška broliškų respublikų parama.

Kai Lietuvos ekonomika įsijungė į Tarybų Sąjungos ūkinę sistemą, ji tapo organiška tos sistemos dalimi. Toliau Tarybų Lietuvos ekonomika plėtojama pagal objektyvius socializmo dėsnius, ji planingai valdoma, gamyba specializuojama ir koncentruojama. Tapusi lygiateise sąjungine respublika, Tarybų Lietuva, plėtodama gamybinę jėgą, galėjo remtis galinga Tarybų Sąjungos industrine baze, gamtos turtais, didžiuliais jos energijos ir žaliavų resursais. Tarybų Lietuvos darbo žmonės, spręsdami krašto socialistinio industrializavimo uždavinius, galėjo formuoti tokią liaudies ūkio struktūrą, kuri rėmėsi lietuvių tautos sukaupta patirtimi, žiniomis, gyventojų įgūdžiais, atsižvelgti į respublikos gamtines klimatinės sąlygas, į būtinumą tenkinti tiek visos šalies, tiek respublikos poreikius. Broliškoje tarybinių tautų šeimoje, plėtojant Tarybų Lietuvos ir kitų naujų tarybinių respublikų ekonomiką, buvo nuosekliai taikomi lenininiai ekonominės ir nacionalinės politikos principai, užtikrinę šių tarybinių respublikų pirmenybinį gamybinių jėgų vystymą ir tuo pagrindu faktinės nelygybės įveikimą. „Kaip žinoma, prieš pat įstojimą į Sąjungą jų (t. y. Pabaltijo respublikų.— S. K.),— pabrėžė L. Brežnevas 1972 m. iškilmingame posėdyje, skirtame TSRS susikūrimo penkiasdešimtmečiui pa-

minėti,— negalima buvo priskirti prie atsilikusių nacionalinių pakraščių. Bet stojusios į socializmo kelią, jos vystėsi sparčiausiais Tarybų Sąjungoje tempais. Pramonės produkcijos apimtis lyginant su 1940 metais Latvijoje padidėjo 31, Estijoje — 32, Lietuvoje — 37 kartus. Pakilo jų žemės ūkis, suklestėjo kultūra, išsivadavusi iš provincializmo varžtų bei vegetavimo kapitalistinės Europos užkampyje. Toks stebėtinai augimas pasirodė esąs įmanomas tik žengiant šių respublikų susivienijimo su kitomis Sąjungos respublikomis keliu"⁵. Dėl ypač sparčių pramonės plėtojimo tempų, 2—3 kartus pralenkiančių sąjunginius pramonės ugdymo tempus, Tarybų Lietuva aštuntojo penkmečio pabaigoje pasiekė sąjunginį pramonės išsivystymo lygį, o po to ir pralenkė jį. 1980 m. Tarybų Lietuvoje pramonės produkcijos buvo pagaminta 58 kartus daugiau negu 1940 metais⁶. Šiuo metu Tarybų Lietuvoje pramonės produkcijos pagaminama 1,7 karto, elektros energijos — 2,2 karto, cemento — 1,8 karto daugiau negu visoje Tarybų šalyje 1928 m. Dešimtajame penkmetyje kapitaliniai idėjimai į Tarybų Lietuvos liaudies ūkį iš esmės prilygo kapitaliniams idėjimams į visą Tarybų Sąjungos liaudies ūkį pirmojo penkmečio (1928—1932) metais⁷. Pagal pramoninės produkcijos gamybą, tenkančią vienam gyventojui, Tarybų Lietuva tarp sąjunginių respublikų užima ketvirtą vietą, o pagal mineralinių trąšų, metalo plovimo staklių, cemento, plytų, gelžbetonio konstrukcijų ir detalių, medienos drožlių ir medienos plaušų plokščių gamybą — pirmąją vietą⁸. Tai rodo, kad Tarybų Lietuvoje ypač sparčiai vystoma mašinų gamybos, chemijos, statybinių medžiagų pramonė. Įstojusi į TSRS, Tarybų Lietuva per trumpiausią istorinį laikotarpį sukūrė galingą pramoninį potencialą, visiškai naujas pramonės šakas, industrinius centrus.

Krašto socialistinis industrializavimas — didžiausias lietuvių tautos laimėjimas broliškų tarybinių tautų šeimoje, ryškiausia šių tautų efektyvaus bendradarbiavimo išraiška. Svarbiausius pramoninius objektus pastatyti Tarybų Lietuvai padėjo visos tarybinės respublikos. Statant Lietuvos VRE dalyvavo Rusijos Federacijos, Baltarusijos, Ukrainos, Latvijos, Uzbekijos įmonės. Statė 15 tautybių žmonės. Lietuvos VRE — pirmoji Tarybų Sąjungoje elektrinė, stojusi rikiuotėn per tokį trumpą laiką⁹. Su broliškų respublikų parama Tarybų Lietuvoje pradėjo veikti daugelis naujų didelių mašinų gamybos ir metalo apdirbimo, chemijos pramonės įmonių.

Ryškus tarybinių tautų bendradarbiavimo pavyzdys — Tarybų Lietuvos dujų rafinavimas ir naftos perdirbimo pramonės sukūrimas dešimtojo penkmečio metais. Daugelio respublikų pasiuntiniai stato Ignalinos atominę elektrinę.

Sėkmingai vykdant socialistinio industrializavimo planus, nuolat didėja ir Tarybų Lietuvos indėlis į visos šalies ekonominį potencialą.

⁵ Brežnevas L. Lenininiu kursu.— V., 1974, t. 4, p. 53.

⁶ Lietuvos TSR liaudies ūkis 1980 metais; Statistikos metraštis.— V., 1981, p. 14.

⁷ Tarybų Lietuva penkmečių rikiuotėje.— Liaudies ūkis, 1979, Nr. 8, p. 13.

⁸ Drobnyš A., Zaikauskas B. Penkmečių rikiuotėje — dešimtasias.— V., 1978, p. 62—63.

⁹ Diržinskaitė L. Socialinė pažanga ir kultūra.— V., 1979, p. 28.

Tarybų Lietuvoje pagamintos metalo pjovimo staklės, buitiniai šaldytuvai, elektros varikliai, gražtai, suvirinimo aparatai, elektros skaitikliai, dviračiai, įvairūs lengvosios pramonės gaminiai žinomi ir gerai vertinami visose tarybinėse respublikose ir daugiau kaip 80 užsienio šalių. Broliškų respublikų mokslininkai, inžinerijos technikos darbuotojai dalijasi patyrimu, keičiasi technine dokumentacija, specialistais, rengia tarprespublikinius seminarus bei mokslines konferencijas, plėtoja socialistinį lenktyniavimą tarp atskirų įmonių, kolūkių, tarybinių ūkių, rajonų bei miestų. Šios priemonės įgalina stiprinti visos šalies gamybinį potencialą, taikyti šiam tikslui mokslo laimėjimus bei diegti į gamybą technikos naujoves. Keitimasis sukauptomis žiniomis bei patyrimu yra būtina viso TSRS liaudies ūkio komplekso ir kiekvienos jos sudėtinės dalies — broliškų respublikų, sričių bei kraštų — ekonomikos sėkmingo funkcionavimo sąlyga. Tai leidžia racionaliai panaudoti visos šalies ir atskirų respublikų rezervus, užtikrina rinką produkcijai realizuoti.

Buržuaziniai ideologai ir reakcinės lietuvių emigracijos veikėjai mėgina sumažinti Tarybų Lietuvos supramoninimo reikšmę ir svarbą. Nepagrįsti ir jų teiginiai apie respublikos pramonės struktūros netobulumą, produkcijos išvežimo į kitas respublikas nuostolingumą. Tarybų Lietuva į broliškas tarybines respublikas ir į užsienį 1965 m. išvežė 34,9% Tarybų Lietuvos įmonėse pagamintos produkcijos, o 1970 m. — 43,3%. Savo ruožtu iš broliškų respublikų 1965 m. Tarybų Lietuva įsivežė 36% visų mašinų įrengimų, mechanizmų, žaliavų, produktų, o 1970 m. — 43%. 1972 m. 6750 respublikos įmonių, organizacijų, kolūkių ir kitų kolektyvų gavo mašinų, mechanizmų, įrengimų ir žaliavos iš 5500 broliškų respublikų įmonių¹⁰. Produkcijos įvežimas ir išvežimas yra būtina šiuolaikinės specializuotos gamybos funkcionavimo sąlyga. Tik specializuota gamyba gali būti pelninga, nes ji remiasi naujaisiais mokslo ir technikos laimėjimais, tobulais gamybos organizavimo metodais. Didelės specializuotos įmonės gamina kur kas daugiau produkcijos, negu reikia respublikos pramonei ir gyventojams, todėl dalį produkcijos būtina reikiai išvežti. Savo ruožtu Tarybų Lietuva negali pasigaminti visa, kas jai reikalinga. Ji neturi savo metalo, naftos, dujų, medvilnės ir kitų žaliavų, be kurių negali egzistuoti respublikos pramonė. Visa tai atsivežama iš kitų tarybinių respublikų. Iš materialinių mainų Tarybų Sąjungoje niekas negali pasipelnyti jau vien dėl to, kad už parduodamas bei perkamas prekes tarybinės respublikos atsiskaito vieningomis kainomis. Materialiniai mainai skatina visų tarybinių respublikų ekonominį vystymąsi. Krašto industrializavimas įgalino geriau tenkinti kitų liaudies ūkio šakų ir gyventojų poreikius. Industrializavimo procese vyko esminių pakitimų gyventojų socialinėje struktūroje, nes daugėjo darbininkų, kilo jų profesinis meistriškumas.

Socialistinės revoliucijos pergalė, Lietuvos įsijungimas į tarybinių tautų šeimą sudarė sąlygas visiems laikams išspręsti agrarinį klausimą. Pirmas žingsnis šia linkme buvo žemės nacionalizavimas, dvarininkų,

¹⁰ Surblis K. Lietuvos KP veikla ugdant socialistinę darbininkų klasę. — V., 1976, p. 241, 243.

vienuolynų ir bažnyčių žemių konfiskavimas, buožijos žemėvaldos apribojimas ir darbo valstiečių aprūpinimas žemės sklypais. Kartu buvo kuriamos prielaidos valstiečių ūkių kooperavimui. Būdamą TSRS sudėtyje, Tarybų Lietuva galėjo kūrybiškai taikyti vertingą kitų tarybinių respublikų patyrimą sprendžiant agrarinį klausimą, sparčiau kurti materialines ir psichologines prielaidas kolektyvizavimui.

Valstiečių ūkių kolektyvizavimas buvo esmingiausias revoliucinis pervertismas Lietuvos kaime. Jis įgalino panaudoti didelio ūkio pranašumus gamybinėms jėgoms žemės ūkyje vystyti, taikyti kaime industrinio darbo metodus, panaikinti valstiečių susiskaldymą į atskirus socialinius sluoksnius, sudarė jiems sąlygas aktyviai dalyvauti materjalinėje gamyboje, visuomeninio ūkio reikalų tvarkyme, valstybės valdyme. Kolūkinės santvarkos pergalė reiškė, kad Lietuvos kaime likviduoti smulkiaburžuaziniai santykiai ir įtvirtinti socialistiniai santykiai. Taigi įvyko esminių permainų Lietuvos žemdirbių gyvenime ir buityje. Jie tapo pilnateisiais Lietuvos socialistinių žemės ūkių šeimininkais. Kartu su kolūkine santvarka į Lietuvos kaimą atėjo mokslas, pasiturimas gyvenimas, kolūkiesiems prieinamos kultūrinės ir meninės vertybės.

Broliškos respublikos padėjo Tarybų Lietuvai sukurti materialinę-techninę bazę socialistinei žemdirbystei. 1978 m. kiekvienam kolūkiui vidutiniškai teko 38 traktoriai, 9 grūdų nuėmimo kombainai ir 19 sunkvežimių. Vidutiniškai vienas tarybinis ūkis turėjo 42 traktorius, 9 grūdų nuėmimo kombainus ir apie 20 sunkvežimių¹¹. Galinga technika įgalino mechanizuoti daugelį žemės ūkio darbų.

Nepaprastai išaugo energetiniai žemės ūkio pajėgumai. Kiekvienam dirbančiajam žemės ūkyje 1980 m. teko 36 arklio jėgų energetinių pajėgumų. Tarybų Lietuvoje nudrenuota daugiau kaip 2 mln. ha pelkėtų ir drėgnų žemių. Plečiami ir laistomų žemių plotai. Didėja kapitaliniai įdėjimai į žemės ūkį. 1960 m. į žemės ūkį investuota 101, 1970 m.—415, 1980 m.—691 mln. rb. Devintojo penkmečio metais valstybė ir kolūkiai žemės ūkio vystymui skyrė 2873, o dešimtajame penkmetyje—3503 mln. rb¹². Visa tai sudarė palankias sąlygas kelti žemdirbystės kultūrą, daugiau gaminti žemės ūkio produktų. Respublikos žemės ūkyje dirba apie 25% visų gyventojų, t. y. 3 kartus mažiau negu buržuazijos valdymo metais. Remiantis labai išvystyta materialine baze, mokslo laimėjimais, bendrosios žemės ūkio produkcijos pagaminama per 2 kartus, o mėsos—3,5 karto daugiau negu 1940 metais¹³. Pagal pieno produktų gamybą vidutiniškai vienam gyventojui Tarybų Lietuva pralenkė daugelį išsivysčiusių kapitalistinių šalių. Pagal pagaminamos žemės ūkio produkcijos kiekį, tenkantį vienam gyventojui, Tarybų Lietuva tarp sąjunginių respublikų užima pirmą vietą.

Naujas perspektyvas tolesniam respublikos žemės ūkio plėtojimui atveria žemės ūkio gamybos specializavimas ir koncentravimas, remiantis tarpūkine kooperacija ir agropromonine integracija. Respublikoje dabar

¹¹ Lietuvos TSR liaudies ūkis 1978 metais: Statistikos metraštis.—V., 1979, p. 6.

¹² Lietuvos TSR liaudies ūkis 1980 metais, p. 134.

¹³ Griškevičius P. Dešimtmečiai, prilygstantys epochai.—Mokslas ir gyvenimas, 1980, Nr. 1, p. 3.

yra 230 teritorinių gamybinių susivienijimų, kurių kiekvienas jungia vidutiniškai 5 ūkius su 20 tūkst. ha žemės. Susivienijimai stato didelius pramoninius gyvulininkystės kompleksus. Šiuose kompleksuose mažesnėmis sąnaudomis pagaminama daugiau gyvulininkystės produktų. Tarp ūkinė kooperacija ir agropramoninė integracija iš pagrindų keičia žemės ūkio ekonomiką, suartina miestą ir kaimą, tobulina visuomeninius santykius, padeda formuoti visapusiškai išsivysčiusią asmenybę, pamažu panaikinti esančius skirtumus tarp darbininkų ir kolūkiečių, suformuoti šiuolaikines kolūkių gyvenvietes. Tarybinių respublikų bendradarbiavimas ir savitarpio parama sudaro reikiamas sąlygas toliau plėtoti respublikos žemės ūkį, kelti jo produktyvumą, vis geriau tenkinti Tarybų Lietuvos ir visos šalies darbo žmonių poreikius aukštos kokybės maisto produktams.

Tarybų Lietuvos įsijungimas į broliškų tautų šeimą atvėrė naujas galimybes dvasinio gyvenimo klestėjimui. Tam didelės įtakos turėjo esminiai pakitimai ekonominiame gyvenime, darbo žmonių materialinės gerovės kilimas. Remdamasi Tarybų šalies patirtimi, Tarybų Lietuva sėkmingai likvidavo suaugusių gyventojų neraštingumą ir mažaraštingumą, sukūrė naują tarybinę mokyklą, realiai įgyvendino privalomą pradinį, septynmetį, aštuonmetį, o po to ir vidurinį jaunosios kartos mokymą, parengė liaudies ūkiui ir kultūrai aukštos kvalifikacijos kadrus, išugdė mokslą, kultūrą ir meną. Dabar kas trečias dirbantis žmogus respublikoje turi aukštąjį, nebaigtą aukštąjį ar vidurinį išsilavinimą. Tarybų Lietuvos liaudies ūkyje dirba daugiau kaip milijonas kvalifikuotų darbininkų, apie 400 tūkst. įvairių sričių specialistų, iš jų apie 160 tūkst. turi aukštąjį išsimokslinimą. Tarybų Lietuvos mokslo ir mokymo įstaigose dirba apie 14,3 tūkst. mokslininkų, iš jų per 5,5 tūkst. yra mokslų daktarai ir kandidatai¹⁴. Jų moksliniai tyrimai padeda vystyti materialinę gamybą, gauti dvasines vertybes.

Taikant broliškų respublikų patyrimą, Tarybų Lietuvoje sukurtas platus kultūros švietimo įstaigų tinklas. Daug darbo žmonių lankosi kultūros namuose, bibliotekose, klubuose, skaityklose, muziejuose. Šių įstaigų renginiuose aktyviai dalyvauja daugumas respublikos gyventojų. Kultūros švietimo įstaigos tapo svarbiu darbo žmonių komunistinio auklėjimo faktoriumi.

Veiksmingu dvasinių vertybių propagavimo centru tapo radijas ir televizija. Su radijo ir televizijos redakcijomis kasmet kūrybiškai bendradarbiauja dešimtys tūkstančių respublikos darbininkų, kolūkiečių, inteligentų.

Padidėjo profesionalaus meno poveikis, sustiprėjo jo ryšiai su darbo kolėktyvais. Gražių laimėjimų pasiekė visi literatūros žanrai. Juose atsispindi Tarybų Lietuvos laimėjimai, esminiai pakitimai liaudies gyvenime, gyvybinga tautų draugystės jėga. Prieš keturis dešimtmečius, 1940 m. liepos 21 d., A. Sniečkus, kalbėdamas Liaudies seime dėl Lietuvos įstojimo į TSRS sudėtį, pažymėjo, kad „mūsų šalies prisidėjimas prie Tarybų Sąjungos suteiks sąlygas milžiniškam kultūros pakilimui. Mūsų kultūra

¹⁴ Lietuvos TSR liaudies ūkis 1980 metais, p. 27, 149, 153.

auga ir kops į tas aukštybes, kurias šiandien yra pasiekusi Tarybų Sąjunga" ¹⁵. Praėję keturi dešimtmečiai patvirtino A. Sniečkaus žodžių teisingumą. Komunistų partijos nacionalinė politika sudarė palankiausias sąlygas nacionalinėms kultūroms suklestėti, joms suartėti ir vienai kitą praturtinti. Respublikos darbo žmonės gali plačiai ir visapusiškai susipažinti su kitų tarybinių respublikų kultūrinio gyvenimo laimėjimais, žymiausių mūsų šalies kultūros ir meno veikėjų darbais. Savo ruožtu lietuvių tautos kultūrinės vertybės peržengė respublikos ribas ir pasklido po visą Tarybų šalį. Lietuvių rašytojų knygos dabar leidžiamos 36 Tarybų Sąjungos ir 27 užsienio šalių tautų kalbomis. Pabrėždamas lietuvių literatūros internacionalizavimo reikšmę, P. Cvirka rašė: „Geriausi lietuvių klasikinės ir mūsų tarybinės literatūros pavyzdžiai, geriausi lietuvių poetų ir prozininkų puslapiai, o per juos ir lietuvių tautos siela atsiskleidžia rusams, ukrainiečiams, gruzinams, kazachams. Donelaitis ir Maironis, Gira, Putinas ir Salomėja Nėris stojasi greta Puškino, Majakovskio, Tichonovo, Rustavelio, Leonidzės — vienoje darnioje šeimoje, vienoje kojoje už dar šviesesnę mūsų tarybinės Tėvynės ateitį, už dar didesniūs mūsų tarybinės kultūros, mūsų tarybinės literatūros laimėjimus" ¹⁶. 1940—1975 metais į rusų kalbą buvo išversta daugiau kaip 500 lietuvių autorių knygų. Po kelias dešimtis lietuvių poetų ir prozininkų knygų yra išversta į latvių, ukrainiečių, baltarusių, gruzinų, uzbekų ir kitas tarybinių tautų kalbas ¹⁷. Savo ruožtu į lietuvių kalbą dabar yra verčiama iš 32 mūsų šalies tautų kalbų ir iš 41 užsienio šalių kalbos. 1940—1975 metais lietuvių kalba išleistas 1633 rusų rašytojų knygos, 87 — latvių, 91 — ukrainiečių, 54 — estų, 35 — gruzinų, 42 — armėnų, 25 — baltarusių ir nemaža kitų tautų rašytojų knygų ¹⁸. Literatūrų bendravimas daro vis didesnę teigiamą poveikį jų tolesnei raidai. Broliškų respublikų literatūros ir meno veikėjų bendradarbiavimas praturtina juos naujomis idėjomis, skatina kūrybiškai panaudoti sukauptą patirtį gausinant dvasines vertybes.

Svarbią vietą Tarybų Lietuvos darbo žmonių dvasiniame gyvenime užima TSRS tautų kultūros dienos, draugystės festivaliai, kultūros ir meno veikėjų susitikimai, dailininkų parodos ir jų aptarimai, žinomų visoje šalyje muzikų ir dainininkų koncertai, įvairūs kūrybiniai seminarai, simpoziumai, kurių metu meno ir dailės meistrai ne tik svarsto aktualias dvasinės kultūros tolesnės plėtotės problemas, bet ir plačiai propaguoja tarybinės literatūros ir meno laimėjimus. Savo ruožtu Tarybų Lietuvos meno veikėjai aktyviai dalyvauja visuose sąjunginiuose renginiuose, įvairiuose tarptautiniuose konkursuose, keliaudami po broliškas respublikas supažindina šių tarybinių respublikų darbo žmones su Nemuno krašto kultūra bei menu. Tarybų Lietuvos dramaturgų kūriniai dabar yra statomi daugiau kaip 50 Tarybų Sąjungos teatrų. Aktyviai bendradarbiaujant su broliškų respublikų kinematografinkais, sukurti geriausi nacionaliniai meniniai kino filmai. Maskvos kinematografijos institutą baigė žymiausieji respublikos kino meno puoselėtojai V. Žala-

¹⁵ Sniečkus A. Lietuvių tautos vieta... p. 538.

¹⁶ Cvirka P. Raštai.— V., 1952, t. 10, p. 354.

¹⁷ Su internacionalizmo ir patriotizmo vėliava.— V., 1979, p. 273.

¹⁸ Ten pat, p. 142.

kevičius, M. Giedrys, J. Gričius, D. Pečiūra ir kiti. Maskvos A. Lunačarskio teatrinį institutą baigė dabar Tarybų Lietuvoje ir už jos ribų gerai žinomi teatru režisieriai H. Vancevičius, A. Ragauskaitė, P. Gaidys, I. Bučienė, V. Čibiras, M. Karklelis, D. Tamulevičiūtė.

Broliškų respublikų kultūros ir meno veikėjų bendradarbiavimas skatina vieningos daugianacionalinės tarybinės kultūros formavimąsi. „Palankioje brandaus socializmo dirvoje,— pabrėžiama TSKP CK nutarime „Dėl Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos įkūrimo 60-ųjų metinių“,— kyla ir stiprėja bendra internacionalinė tarybinė liaudies kultūra, kuri tarnauja visiems darbo žmonėms, išreiškia jų bendrus idealus. Ji perima visa tai, kas reikšminga nacionalinių kultūrų laimėjimuose ir savitose tradicijose. Socialistinė savo turiniu, įvairi savo nacionalinėmis formomis, internacionalinė dvasia ir pobūdžiu tarybinė kultūra tapo didžia Tarybų Sąjungos nacijų ir tautybių idėjinio dorovinio telkimosi jėga“¹⁹. Tarybų šalies kultūra yra visų tautų kuriamų dvasinių vertybių lydinys. Komunistų partijos nacionalinė politika, lenininiai meno partiškumo ir liaudiškumo principai, kuriais rėmėsi ir remiasi savo veikloje Tarybų Lietuvos kultūros ir meno veikėjai, padėjo jiems sukurti brandžiausius kūrinius, pelnyti visos liaudies pripažinimą. Tarybų valdžios metais lietuvių kultūra, įgavusi socialistinį turinį, tapo sudėtine Tarybų Sąjungos daugianacionalinės kultūros dalimi. Ji atspindi nacionalinį tautos charakterį, pažangias nacionalines tradicijas, Tarybų Lietuvos darbo žmonių siekius ir idealus.

Buržuazinių ideologų, reakcinės lietuvių emigracijos veikėjų kalbos apie tai, kad Tarybų Lietuva, įstojusi į TSRS sudėtį, prarado savo valstybingumą, neteko galimybės savarankiškai spręsti valstybinių reikalų, neturi jokio pagrindo. Jos ignoruoja TSRS valstybinio gyvenimo principus ir praktiką. Tapusi sąjungine respublika, Tarybų Lietuva ne tik neprarado savo valstybingumo, o įgijo žymiai didesnes negu anksčiau valstybingumo garantijas ir galimybes jam realizuoti. Tarybų Lietuvos valstybingumas ir jo garantijos įtvirtinti TSRS ir LTSR Konstitucijose. TSRS Konstitucijos 9 skirsnyje pabrėžiama, jog sąjunginė respublika yra suvereni Tarybų socialistinė valstybė, kuri susijungė su kitomis Tarybų respublikomis į Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungą, ir išskyrus tai, kas nurodyta TSRS Konstitucijos 73 straipsnyje, sąjunginė respublika savo teritorijoje vykdo valstybinę valdžią savarankiškai. Sąjunginė respublika dalyvauja sprendžiant klausimus, priskirtus TSR Sąjungos kompetencijai. Sąjunginė respublika užtikrina kompleksinį ekonominį ir socialinį vystymąsi savo teritorijoje. Pagal TSRS Konstituciją sąjunginių respublikų sienos gali būti keičiamos tik esant atitinkamų respublikų savitarpio susitarimui, kurį tvirtina TSRS Aukščiausioji Taryba²⁰. Lietuvos TSR Konstitucijos 73 straipsnyje nurodoma, jog Lietuvos TSR nustato savo administracinį-teritorinį susiskirstymą ir sprendžia kitokius admi-

¹⁹ Dėl Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos įkūrimo 60-ųjų metinių: TSKP CK nutarimas.— V., 1982, p. 14—15.

²⁰ Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos Konstitucija (pagrindinis įstatymas).— V., 1977, p. 30.

nistracinės-teritorinės struktūros klausimus²¹. Šios Konstitucijos 77 straipsnyje nurodoma, kas priklauso Lietuvos TSR kompetencijai jos aukščiausiųjų valstybinės valdžios ir valdymo organų asmenyje: Lietuvos TSR Konstitucijos priėmimas ir pakeitimų joje darymas; Lietuvos TSR Konstitucijos laikymosi kontrolė; Lietuvos TSR įstatymų leidyba; valstybinės tvarkos, piliečių teisių ir laisvių saugojimas; respublikinių ir vietinių valstybinės valdžios organų steigimo ir veiklos tvarkos nustatymas; viešingos socialinės-ekonominės politikos vykdymas, vadovavimas respublikos ekonomikai; Lietuvos TSR valstybinių ekonominio ir socialinio vystymo planų sudarymas ir tvirtinimas; Lietuvos TSR valstybinio biudžeto sudarymas ir tvirtinimas; vadovavimas sąjunginėms-respublikinėms ir respublikinėms liaudies ūkio šakoms, respublikos pavaldumo susivienijimams ir įmonėms²² ir kiti respublikinės reikšmės klausimai. Kiekviena sąjunginė respublika turi valstybines sienas, savo herbą, vėliavą ir sostinę, simbolizuojančius jos suverenitetą. Sąjunginėms respublikoms palikta teisė pasitraukti iš TSRS sudėties.

Nepagrįsti idėjinių priešininkų teiginiai apie tai, kad Lietuvos, kaip ir kitų respublikų, gyventojai negali daryti didesnės įtakos politiniam ir valstybiniam šalies gyvenimui. Tarybų Lietuvos darbo žmonės ne tik sumaniai tvarko savo krašto reikalus, bet ir aktyviai dalyvauja visos šalies gyvenime. Jie lygiateisiškai pagrindais renka savo atstovus į aukščiausiąjį Tarybų šalies įstatymų leidžiamąjį organą — TSRS Aukščiausiąją Tarybą. Remiantis naująja TSRS Konstitucija, 1979 m. kovo 4 d. Lietuvos TSR gyventojai išrinko į Sąjungos Tarybą 9, o į Tautybių Tarybą — 32 deputatus. TSRS Aukščiausiosios Tarybos dešimtojo šaukimo pirmojoje sesijoje 1979 m. balandžio 18 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininko pavaduotoju (kartu su kitų sąjunginių respublikų atstovais) išrinktas Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas A. Barkauskas, į naujai suformuotos Tarybinės vyriausybės TSRS Ministrų Tarybos sudėtį buvo įtrauktas Lietuvos TSR Ministrų Tarybos pirmininkas J. Maniušis, o jam perėjus į kitą darbą — R. Songaila. TSRS Aukščiausiojo teismo nariu išrinktas Lietuvos TSR Aukščiausiojo teismo pirmininkas J. Misiūnas, o TSRS Aukščiausiojo teismo tarėjais — O. Būdienė ir A. Žmuidzinavičius. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Tautybių Taryba suformavo 16 nuolatinių komisijų. Penkiolikoje iš jų (išskyrus komisiją žemės ūkio reikalams) yra 26 Lietuvos TSR deputatai. Tarybų Lietuvos deputatai dalyvauja Sąjungos Tarybos komisijose. Nemaža Tarybų Lietuvos darbo žmonių dirba centriniame valdžios ir visuomeninių organizacijų aparate. Respublikos partinės organizacijos atstovai drauge su kitų respublikų partinių organizacijų pasiuntiniais TSKP suvažiavimuose, CK plenuose svarsto aktualius visos šalies komunistų reikalus, formuoja mūsų šalies vidaus ir užsienio politiką. TSKP XXVI suvažiavime LKP CK pirmasis sekretorius P. Griškevičius buvo išrinktas TSKP CK nariu, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo pirmininkas A. Barkauskas ir LKP CK antrasis sekreto-

²¹ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Konstitucija (pagrindinis įstatymas).— V., 1978, p. 23.

²² Ten pat, p. 24—25.

rius N. Dybenka — kandidatais į TSKP CK narius, LTSR Ministrų Tarybos pirmininkas R. Songaila — Centrinės revizijos komisijos nariu. Respublikos atstovų yra išrinkta ir į šalies vadovaujančius profsąjungų ir komjaunimo organus.

Tarybų Lietuva, kaip ir kitos sąjunginės respublikos, aktyviai dalyvauja plėtojant TSRS tarptautinius ryšius. Jos atstovai dalyvauja SNO, Tarpparlamentinės sąjungos ir kitų tarptautinių organizacijų veikloje. Lietuvos TSR Konstitucijos 76 straipsnyje nurodyta, jog Lietuvos TSR turi teisę užmegzti su užsienio valstybėmis santykius, sudaryti su jomis sutartis ir keisti diplomatiniais atstovais. Lietuvos draugystės ir kultūrinių ryšių su užsienio šalimis draugija palaiko ryšius su užsienio šalių—TSRS draugijomis, visuomeninėmis organizacijomis bei visuomenės, kultūros, mokslo veikėjais 62 pasaulio šalyse²³. Šios draugijos iniciatyva užsienyje rengiamos įvairios dailės parodos, fotografijos, meno ekspozicijos, mokslo ir meno darbuotojų išvykos. Maždaug į 10—12 šalių kasmet respublikos meno kolektyvai išvyksta kompleksinių TSRS delegacijų sudėtyje. Užsienyje labai populiarius Valstybinis akademinis nusipelnęs dainų ir šokių liaudies ansamblis „Lietuva“. Didelė sėkmė šį kolektyvą lydėjo VDR, Mongolijoje, Danijoje, Federatyvinėje Vokietijoje, Italijoje, Indijoje, Prancūzijoje ir kitose šalyse. Pripažinimo susilaukė LTSR valstybinės filharmonijos kamerinis orkestras, vadovaujamas prof. S. Sondeckio. Šio kolektyvo meną labai vertina reiklūs Lenkijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Jugoslavijos, VFR, Anglijos, Austrijos, Liuksemburgo, JAV, Prancūzijos ir kitų šalių muzikos mėgėjai. TSRS liaudies artistas V. Noreika dainavo Italijoje, Prancūzijoje, Japonijoje, JAV, Kanadoje, Čilėje, Peru, daugelyje socialistinių šalių. Įvairiose šalyse su pasisekimu koncertuoja TSRS liaudies artistas E. Kaniava, TSRS liaudies artistė N. Ambrazaitytė, Lietuvos TSR liaudies artistai V. Daunoras, G. Kaukaitė. Savo ruožtu pastaraisiais metais Lietuvą aplankė daugelis žymių muzikos kolektyvų ir atlikėjų iš Vengrijos, VFR, Anglijos, Prancūzijos, Olandijos, VDR, Bulgarijos ir kitų šalių.

Vis dažniau Tarybų Lietuvos mokslininkai kviečiami skaityti paskaitų įvairių šalių universitetuose, daro pranešimus tarptautiniuose simpoziumuose, kongresuose. 1979 m. respublikos mokslininkai buvo išvykę į 34 užsienio šalis, o Tarybų Lietuvoje tais metais pabuvojo apie 1000 užsienio mokslininkų. Lietuvos TSR Mokslų Akademija keičiasi moksline literatūra su 650 užsienio mokslo įstaigų²⁴.

Gerai žinomi įvairiose pasaulio šalyse ir respublikos sportininkai. Tarptautinėse varžybose užsienyje jie yra pelnę aukščiausių apdovanojimų.

Tarybų Lietuva pastaraisiais metais dalyvavo TSRS dienų renginiuose Prancūzijoje, Ganoje, Benine, Austrijoje ir kitose šalyse, tarptautinėse mugėse bei TSRS pramonės ir prekybos parodose Kopenhagoje (Danija), Zagrebe (Jugoslavija), Paryžiuje (Prancūzija), Vienoje (Austrija), Leip-

²³ Su internacionalizmo ir patriotizmo vėliava, p. 123—124.

²⁴ Maniušis J. Tarybų Lietuva socialinio-ekonominio vystymosi keliu.— V., 1982, p. 104—105.

cige (VDR), Brno (Čekoslovakija). Lietuvos pramonės įmonių produkcija ne kartą buvo apdovanota tarptautinių parodų ir mugių medaliais. Taigi Tarybų Lietuva aktyviai plėtoja tarptautinius ekonominius, mokslinius ir kultūrinius ryšius.

*
*   *
*

Tarybų Lietuvos įstojimas į TSRS sudėtį buvo ne atsitiktinis, o dėsningas reiškinys, kurį sąlygojo daugelis vidinių ir išorinių priežasčių. Lemiamą reikšmę Lietuvos įstojimui į TSRS sudėtį turėjo socialistinės revoliucijos pergalė 1940 metų vasarą, esminiai socialistiniai pertvarkymai, Komunistų partijos nacionalinė politika, darbo žmonių istorinė partitė, jų noras su brolišku respublikų parama įveikti krašto atsilikimą, sukurti socialistinę visuomenę. Siekimą susivienyti su broliškomis tautomis skatino ir sudėtinga tarptautinė situacija, imperialistinių valstybių mėginimai išsaugoti savo pozicijas Lietuvoje ir kitose Pabaltijo šalyse. Brolišku tarybinių tautų šeimoje Lietuva įgijo tikrą suverenumą, išugdė galingą ekonominį potencialą, klestinčią socialistinę kultūrą, mokslą bei švietimą. Tarybų Lietuva, remdamasi vieningu šalies ekonominiu kompleksu, gamybos šakine ir teritorine specializacija bei koncentracija, lygia-teisiškais ir abipusiškai naudingais pagrindais glaudžiai bendradarbiauja su visomis tarybinėmis respublikomis. Ji aktyviai dalyvauja politiniame šalies gyvenime. Bendromis jėgomis su visomis tarybinėmis tautomis Lietuva sėkmingai sprendžia komunistinės visuomenės kūrimo uždavinius.

ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ВСТУПЛЕНИЯ ЛИТВЫ В СОЮЗ СОВЕТСКИХ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ РЕСПУБЛИК

К. Сурблис

Резюме

В статье рассмотрены исторические условия, внутренние и внешние факторы, обусловившие вступление Литовской ССР в братскую семью советских народов. Вхождение Литвы в СССР соответствовало жизненным интересам народных масс и явилось выражением воли литовского народа.

Принятие Литовской ССР как суверенной союзной республики в состав СССР — событие большого исторического значения, определившее путь свободного развития литовского народа. В братской семье советских народов обеспечена сохранность литовской национальной государственности, безопасность ее границ, созданы благоприятные условия для преодоления экономической отсталости, расцвета экономики и культуры, построения социалистического общества, повышения благосостояния народа. В 1981 г. промышленный потенциал Литвы возрос по сравнению с 1940-м в 61 раз.

Подвергнуты критике измышления реакционной литовской эмиграции о том, будто в 1940 г. литовский народ не мог выразить свою

суверенную волю, и что вступление в состав СССР означало для литовского народа потерю государственности и самостоятельности. Подчеркивается, что лишь в братской семье советских народов Литва приобрела реальную национальную государственность, создала мощный производственный потенциал, добилась расцвета культуры национальной по форме, социалистической по содержанию, непрерывного роста жизненного уровня всех трудящихся, раскрепощения духовных сил и творческих способностей масс.